

Poul Henningsen: PH-lampen

Louis Poulsen—1926

Efter den store udstilling for kunsthåndværk og design i Paris 1925 lykkedes det i vinteren 1925–26 PH at få færdigformgivet den konstruktion, der skulle vise sig at blive et mildest talt holdbart lampedesign: et hensigtsmæssigt, enkelt og ikke mindst blændfrit armatur, der med en nu matteret skærmoverflade både spredte lyset ud i rummet og skjulte pærens glødetråd: »en præcis og urokkelig form«.¹

PH fik i 1926 reduceret sit skærmantal til tre. Kurverne i de tre enkle skærme blev formet efter den logaritmiske spiral, hvor pærens glødetråd var placeret i spiralens brændpunkt, så alle lysstråler ramte skærmen med samme indfaldsvinkel. Efterfølgende blev skærmene drejet, sådan at mellemskærmen blev indsnævret i forhold til overskærmen, og underskærmen igen indsnævret i forhold til mellemskærmen: »Overskærmen har en flad Tallerkenform, Mellemskærmen en skraa Skaalform, og Underskærmen en dyb Kopform.«² Skærmens størrelse og placering var bestemt ud fra afblændingshensyn, lysdisponering på skærmen samt krav til lysfordeling efter ligeledes enkle, men yderst effektive principper: Overskærmen reflekterede 50 % af glødepærellyset, mellemskærmen 25 %, og underskærmen dermed også 25 %.³

I 1926 lyste de første treskærmslamper i den nye udstillingshal Forum på Frederiksberg: »Successen var utvivlsom, min beskedenhed forbyder mig at citere avisernes anmeldelser«⁴, foredrog PH 40 år senere. Forum-lamperne var pendler, og det blev hurtigt til et helt lampesystem med flere modeller og flere skærmstørrelser, der samlet gik under betegnelsen PH-lamper. Den første lampe, der kom i almindelig handel i juni 1926, var den hvide opalglaslampe 5/5, men skærmene blev formgivet både i metal og i glas med forskellig transparens, fra matterede

til blanke overflader.⁵ Det variable lampesystem, der løste de belysningsmæssige problemer, som havde været PH's udgangspunkt, beskrives udtømmende af PH i to lange artikler i arkitekturtidsskriftet *Kritisk Revy*, som PH i 1926 startede, blev redaktør for og i de næste år gjorde til et forum for sine tanker om tidssvarende formgivning – ikke mindst demonstreret via lampen.⁶

PH's vigtige krav til lampelyset havde været, at det skulle være nedadrettet og blændfrit, men stadig vise, hvorfra lyset kom, og så skulle skærmene regulere lysets styrke og tone. PH fremhævede ofte betydningen af et varmt lys i hjemmene, for når man skulle hvile, var der ikke brug for koldt dagslys:

Oftest hører man Fabler om, at det maatte være Opgaven at komme Dagslyset saa nær som muligt. Hvorfor i Alverden det? Den Forskel er jo dog, at vi har Lygten helt inde i Rummet om Aftenen og temmelig langt udenfor om Dagen. Aftenlyset har sin Værdi og sin Skønhed – sin langt større Ro for Nerverne. Det vilde være et kulturelt Tab, om vi fik en Dagslysimitation i Stedet for.⁷

PH skrev i 1927, at det mest overraskende ved PH-lampens succes var, at så mange havde kunnet se »den Skønhed, der ligger i en Genstand, der helt og holdent opfylder sin Opgave og ikke prætenderer at være andet, end den er«.⁸ PH-lamperne var begyndt at sælge



PH-lampen i et belgisk katalog fra 1929.

godt i Danmark, de var kommet ud til hele 60 tyske forhandlere og blev vist i de tyske indretningsblade som belysning i moderne eller funkishjem. Lampen blev også udstillet på verdensudstillingen i Barcelona i foråret 1929, hvor den fik den højeste udmærkelse.⁹ PH-lamperne var intet mindre end en revolution for det moderne lampedesign. Den rationelle flerskærmslampe gjorde ikke kun pærellyset blændfrit, den var også et opgør med de overflødige detaljer og historiske referencer på et stykke design. Derfor blev den anvendt i mange af de arkitektvillaer,

der blev skabt sidst i 1920'erne – fra Edvard Heibergs villa ved Lyngby (1924) over Le Corbusiers Villa Savoye (1929) til Ludwig Mies van der Rohes Haus Tugendhat (1928–30). Også Henry van de Velde, Hannes Meyer og Alvar Aalto brugte lamperne i deres byggerier i årene omkring 1930.

PH tænkte primært på, hvordan man bedst og mest behageligt udnyttede den elektriske lyskilde. Menneskene og deres behov for at kunne opleve rummene og tingene i dem var udgangspunkt for hans lampedesign. Funktionen gav formen.

PH-bordlampe (1927) med grønlakerede metalskærme og stander samt fod i blank messing. H: 54 cm, Ø: 40 cm. Eksemplar fra ca. 1930.



»Vi forlanger, at Belysningslegemet skal være lysende uden at være blændende, derfor bliver det naturligt at opdele det i et antal Skærme, saaledes at et svagt Reflekslys oplyser Skærmens ydersider, selv naar de er fremstillet af ugenomsigtigt Materiale. Vi vil nemlig se, hvorfra Lyset kommer.«

—Poul Henningsen 1927¹⁰